

APPENDIX

APPENDIX

In epistolam II ad Thessalonicenses fragmentum expositionis, auctore P. Didaco de Tapia, Augustiniano, sive quae ipse, Luylio Legionensi absente, ejusque vicem gerens, exposuit.

.....eamdemque (1) exhortandi rationem sequutus est Apostolus, 2.^ae *ad Corinthios*, vi; ubi, cum multis verbis commemorasset ea mala, quae perferret, et in quibus versaretur, praedicans regnum Dei: «In tribulationibus, inquit, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus» etc.; «per arma justitiae, a dextris et a sinistris; per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam; ut seductores, et veraces; sicut qui ignoti, et cogniti; quasi morientes, ecce vivimus»: quo loco omnia pugnant ex diametro, gloria et ignominia, maledictum et laus, dextera et sinistra, vita et mors; et, tamen, nec gloria eum extulit, nec dejecit ignominia, nec inflavit laus, nec movit maledictum, et laeta contemplavit et tristia; atque nec adversa nec prospera, nec vita nec mors potuerunt illum separare a charitate Christi; sed potius ex his, quae sunt contraria, virtutem unam contemplavit, et per opposita ingrediens, mansit immobilis.

Igitur, cum tot mala et labores commemorasset, spiritus calore fervens, in ea verba rupit: «Os meum patet

(1) Ad margin.: *Tapia*. Vide quae in *Monito* animadvertis.

ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatum est. Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris», hoc est, si quid angusti animi et pectoris in vobis est, id totum ex vobis vestrisque affectibus nascitur, nam ego certe, regni Dei gratia, nihil non tunc facio, tunc patior: «eamdem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico: dilatamini et vos»; hoc est, respicientes in illud unum praemium vobis et mihi propositum, fortiter agite, et ne subcumbatis tristitiae atque angustiae. Vel aliter illa verba interpretare possumus, *pro quo et patimini*, quasi dicaret Apostolus, commendans eorum virtutem: non patimini pro favore hominum, nec pro aliquo crimine, nihil enim criminis admisisti, pro quo ista pateremini, nec aliud his tribulationibus quaerit mens vestra, nisi regnum Dei; beati autem ac felicissimi, qui patientur propter justitiam, juxta Domini sententiam, Matthaei V. Et Divus Petrus 1.^a canonica, capite IV, fideles admonebat ne quis nostrum pateretur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, sed ut Christianus. Vel 3.º, potest esse sensus, non propterea patimini quod, qui injuriam inferunt, potentiores sunt, sed propterea quod ad hunc modum oportet vos ingredi regnum Dei; scriptum enim est Actorum XIV: «Quod per multas afflictiones oportet nos intrare in regnum Dei», satisque et hebes est in sacris litteris, et quoad mores mundanos, qui non intelligit vera esse illa, quae Divus Hieronymus in quadam epistola dicebat: difficile (inquit Sanctus), imo et impossibile est, ut et praesentibus quis et futuris fruatur bonis, ut de deliciis transeat ad delicias, ut et in utroque saeculo primus sit, et ut in coelo et in terra appareat glorus: haec tertia interpretatio est Divi Chrysostomi; 2.^a Divi Anselmi; 1.^a et planior est, et communior.

Sequitur in textu: «SI TAMEN JUSTUM EST APUD DEUM RETRIBUERE RETRIBUTIONEM HIS, QUI VOS TRIBULANT, ET VOBIS, QUI TRIBULAMINI, REQUIEM NOBISCUM.» Illud, *si tamen*, non est conditio, sed certissima affirmatio; accipitur enim pro quandoquidem, vel quoniam; estque sensus: vos quidem tribulationem sustinetis, ut ostendatur in vobis rectitudo judicij divini; scitote, ergo, Dei judicio esse constitutum admittere vos, pro ipsis nominis gloria afflitos, in consortium regni sui, et simul tradere eos, qui vos persecuti sunt, aeternis suppliciis. Pertinet, siquidem, ad Dei justitiam utrisque rependere praemium factis dignum, his quidem, qui affligunt inocentes, afflictionem; vobis autem, qui nobiscum affligimini, refrigerium et solatium. Quod supplicium

malis, et minabatur, et petebat David, psalmo XCIII, quando dicebat: «Exaltare, qui judicas terram; redde retributionem superbis»; id est, ne obsecro, justissime judex, justitiae tuae esse videaris oblitus; sed concende potius judicij sedem, justumque judicium pronuntia in impios, qui bonos viros affligunt, ut sciant et experiantur, quoniam tibi cura est rerum humanarum: eundemque miserum exitum eis vaticinabatur Esaias, capite XXXIII, dicens: «Vae qui praedaris, nonne et ipse praedaveris! et qui spernis, nonne et ipse sperneris?» Conversus autem Apostolus ad Thessalonenses, ait: ET VOBIS, QUI TRIBULAMINI, REQUIEM NOBISCUM; scriptum enim est Lucae XVI: «Fili, recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc, vero, ille consolatur, tu, vero, cruciaris»; atque, Apocalypsis XIV, justi, dicitur, «ut requiescant a laboribus suis». Addidit vero Apostolus sapientissime particulam illam NOBISCUM, quo tacite illos consolaretur, ex eo quod participes alios haberent suarum afflictionum, atque insinuaret non esse cur afflictionibus subcumberent, sicut neque ipse subcumbebat. Si vero quis haec verba SI TAMEN JUSTUM EST, etc., accipere velit conditionaliter, dicere debet, quod Divus Paulus utitur illo modo loquendi, quo nos ipsi uti solemus in re manifestissima; dicimus enim: si odit Deus peccatores, puniet eos; non quod dubitemus eum odio habere peccatores, sed quod illud ita certum sit, et in confesum apud omnes, ut etiam adversarii id fateantur; hanc ergo loquendi phrasim videbitur sequutus Apostolus, quando dixit: SI TAMEN JUSTUM EST APUD DEUM RETRIBUERE TRIBULATIONEM HIS, QUI VOS TRIBULANT; ET VOBIS, QUI TRIBULAMINI, REQUIEM; atque ita interpretantur Divus Chrysostomus, et Divus (*sic*) Theodoretus, et Divus Hieronymus, et Ecumenius.

Sequitur: IN REVELATIONE DOMINI JESU DE COELO CUM ANGELIS VIRTUTIS EJUS, IN FLAMMA IGNIS. Nihil afflitos ita sublevat et consolatur, sicut divini judicij spes et commemoratio, et idecirco Apostolus illud describit et repreäsentat: nam primum, ostendit judicem de coelo venientem, Dominum nostrum Jesum Christum; scriptum enim est, Joannis V: «Pater omne judicium dedit Filio», et hoc, in quantum homini, nam subditur: «Et potestatem dedit ei judicium facere», quia Filius hominis est; et Esaias XL: «Et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro pariter, quod os Domini loquutum est». Deinde commemorantur Angeli atque ministri potentiae Dei, de quo scriptum est, Matthaei, XXV. «Cum venerit Filius hominis, et omnes Angeli ejus cum eo». 3.º designatur genus supplicii, flam-

mae enim ignis tradentur impii comburentis faciem orbis terrarum (nam elementa calore solventur), involvetque ille ignis reprobos, de quo scriptum est, psalmo XCVI: «Ignis ante ipsum praecedet, et inflammabit in circuitu inimicos suos». Nonnulli, ubi nos legimus CUM ANGELIS VIRTUTIS EJUS, legunt CUM ANGELIS POTENTIAE SUAE: sive, tamen, legatur hoc modo, sive illo, existimo significari virtutem et potestatem Angelorum ad exequendum mandatum Dei; estque ea expositio inde mihi valde probabilis; nam licet evidens sit illa verba VIRTUTIS EJUS, sive SUAE, referri ad judicem in originali graeco, tamen, Hebraeorum pharsi loquendo, *Angeli potentiae Dei* dici possunt Angeli potentes. Item, cum dicitur FLAMMAE IGNIS, fortasse significatur, non tam genus suplicii, quam signum atque conditio adventus Domini; erit enim cum igne inflamante, de quo stat prophetia Danielis, VII: «Tronus ejus flammae ignis, rota ejus ignis ascensus, fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie ejus, millia millium ministrabant ei, et decies centena millium assistebant ei, judicium sedit, et libri aperti sunt», quo loco et judicis fit mentio, et rationis atque formae judicii, et ministrantium Angelorum.

Sequitur in textu: DANTIS VINDICTAM HIS, QUI NON NOVERUNT DEUM, ET QUI NON OBEDIUNT EVANGELIO DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Possunt haec verba DANTIS VINDICTAM, et ad illa referri, quae immediate antecedunt IN FLAMMA IGNIS, DANTIS VINDICTAM; id est, ulciscensis eos, qui non noverunt: possunt referri ad ea, quae paulo ante praecesserant, scilicet, hoc modo: IN REVELATIONE DOMINI JESU DE COELO, DANTIS VINDICTAM, id est, animadvertis in impios, atque hoc secundum, ut existimo, multo congruentius est textui graeco. Consideranda, vero, est hoc loco Apostoli divina sapientia: loquens enim de suppicio illorum, qui affligebant Thessalonenses, non jam dicit datus penas eos qui illos affligunt, sed qui non obediunt Evangelio, et qui non noverunt Deum, ut insinuet Thessalonicensibus certitudinem suppicii illorum hominum; quasi diceret: licet non propter vos, tamen propter se ipsum puniet eos, necesseque habet illos suppicio afficere, quia non noverunt Deum, nec obediunt Evangelio; et quidem colligitur ex hoc loco, suppicio afficiendos sempiterno, et eos qui non obediunt Evangelio, resistuntque veritati, de quibus dicitur, Job XXIV: «His rebelles sunt lumini, resisterunt factori suo», et, Romanorum X: «Non omnes obediunt evangelio»; et etiam 2.º, puniuntur qui non noverunt Deum, sive ea ignorantia sit

eorum, qui scire noluerunt, de quibus dicitur, psalmo XXXV: «Noluit intelligere, ut bene ageret», et Job, capite XXI: «Recede a nobis, scientiam viarum tuarum nolumus», sive eorum sit, qui nunquam Deum cognoverunt, nec audiverrunt ea, quae expectant ad fidem. Atque doctrina est Divi Augustini, libro *De gratia et libero arbitrio*, quo loco sic habet: «Scriptum est: servus qui nescit voluntatem Domini sui et fecit digna plagiis, vapulabit paucis; servus autem qui scit voluntatem Domini sui, et fecit digna plagis, vapulabit multis; ecce ubi ostendit Dominus gravius esse peccare hominem scientem, quam nescientem; nec tamen, ideo configiendum est ad ignorantiae tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem; aliud est enim *nescisse*, aliud *scire* noluisse; siquidem voluntas arguitur in eo, de quo dicitur, «noluit intelligere, ut bene ageret»; sed et illa ignorantia, quae non est eorum, qui scire nolunt, sed eorum, qui tanquam, simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut semper igne non ardeat, si propterea non credit, quia non audivit omnino quid crederet; sed fortas se ut minus ardeat, non enim sine causa dictum est: «Effunde iram tuam in gentes, qui te non noverunt, et in regna qui te non invocaverunt», et illud, quod ait Apostolus: «Cum venerit dare vindictam in eos, qui ignorant Deum». Hactenus, Divus Augustinus.

Sequitur in textu: QUI POENAS DABUNT IN INTERITU AETERNAS, A FACIE DOMINI, ET A GLORIA VIRTUTIS EJUS, CUM VENERIT GLORIFICARI IN SANCTIS SUIS, ET ADMIRABILIS FIERI IN OMNIBUS, QUI CREDIDERUNT.

Putarunt olim plures homines, atque etiam, aliqui scriptores Ecclesiastici cruciatum gehennae temporalem esse et finiendum, in quos invehitur Divus Chrisostomus, et *Œcumениus* hoc loco, nam si gehenna temporalis est et desitura, quomodo de impiis dicit Apostolus, quod POENAS DABUNT IN INTERITU AETERNAS? aeternum, enim, non est temporale. A FACIE DOMINI, quo verbo exprimitur facilitas rei gerendae, quasi diceret Apostolus: non ad hoc opus erit magno labore atque negotio; sed simul atque manifestata fuerit Domini facies et gloria, continuo in suppicio ac poenis erunt peccatores, quia praesentia Domini ejus virtutis est, ut futura sit aliis lux et gloria, aliis vero, suppicio; implebiturque illud Esaiæ vaticinium, capite XXVI: «Tollatur impius, ne videat gloriam Domini». CUM VENERIT GLORIFICARI IN SANCTIS SUIS, hoc recte potest intelligi tripliciter: primum, ut GLORIFICARI referatur ad Dominum ipsum, ea ratione, quia gloria Do-

mini erit, esse plures, quibus communicet et conferat sua bona, suamque gloriam in illos effundat; gloria enim ejus est, ad tantam celsitudinem evehere homines, in hac vita contemptos et afflictos, quales erant Thessalonicenses. 2.º potest intelligi, quod glorificabitur a sanctis, qui ipsum intuebuntur, et colaudabunt, sedentem in paterna gloria, Deumque et judicem universorum. 3.º, dici potest, GLORIFICARI Dominus in sanctis, quia sancti efficient, ut glorificeatur ab incorporeis virtutibus, intuentibus quanto praemio eos dignabitur. 4.º, ut opinor, non incongrue intelligitur venire Dominus, ut glorificetur in sanctis, hoc est, ad hoc ut illos gloriosos efficiat, et illustres participes suae felicitatis et gloriae; atque breviter et in summa dicendum est, quod gloria, de qua hic Apostolus, et gloria Domini sit et gloria justorum: Domini quidem, quia eos non desseruerit, sed in tanto potius honore collocaverit; sanctorum vero, eo quod participes facti sint, et digni habiti, tantae felicitatis; quae tanta erit, ut in mentem hominum cadere non potuerit, summamque factura sit admirationem et justis et injustis, juxta illud Sapientiae v: «Mirabuntur in subitatione insperate salutis, gementes intra se» etc. et Joel, capite ii, dieitur ad justos: «Laudabis nomen Domini Dei vestri, qui fecit mirabilia vobiscum»; et psalmo LXVII: «Mirabilis Deus in sanctis suis».

Et hoc est, ad litteram, quod subditur: ET ADMIRABILIS FIERI IN OMNIBUS, QUI CREDIDERUNT, QUAIA CREDITUM EST TESTIMONIUM NOSTRUM SUPER VOS IN DIE ILLO; id est, ideo tunc mirabilis erit Deus, quia cum innumeris malis affecti sitis, ut a fide dilaberemini, perseverastis tamen firmi et constantes in fide, et credentes praedicationi et testimonio nostro; atque haec omnia, gloria, nimirum, Dei, veritas testimonii nostri, fides vestra in illo die manifesta erunt(1), nam modo multi simulant fidem et religionem. Itaque secundum planum litterae sensum, idem mihi videtur dicere creditum est testimonium nostrum SUPER VOS, ac si dixisset A VOBIS; semper enim prae oculis habendum est, quod Apostoli, graece scribentes, retinebant aliquid de phrasim Hebraeorum. Vel alia etiam ratione, dicere possumus, admirabilem fieri Deum, quia isti crediderunt: quoniam nisi Thessalonicenses credidissent, non accepissent ea bona; porro non accipientes, nequaquam occasionem dedissent, ut glorificaretur et admirationi haberetur Christus, qui

(1) In originali: erit.

illos ita glorificavit. Divus Anselmus, et Glossa existimant illa particula SUPER VOS significare, quod fidei praedicatione sit supra sensu hominum; scriptum enim est, Sapientiae ix: «Plurima supra sensum hominum ostensa sunt tibi». Vel 2.º: putant aliqui, ex quibus est Divus Thomas, dici illud testimonium SUPER VOS, quasi dominans vobis subiectibus intellectum ad credendum, juxta illud, II Corinthios x: «In captivitatem redigentes omne intellectum» et caetera; sed prior sensus videtur mihi litteralis.

Sequitur in textu: IN QUO ETIAM ORAMUS SEMPER PRO VOBIS, UT DIGNETUR VOS VOCATIO TE SUA DEUS.

Hoc ipsum, inquit, praecamur, et semper oramus, ut in vobis glorificetur et admiratione habeatur Deus, et dignos nos faciat vocatione sua. Sed dicet quis: an non erant jam vocati? Utique; nisi vocati fuissent, neque habuissent fidem, neque tan fortiter in illa perseverassent: dico, ergo, quod omnes quidem fideles vocati sumus, sed non omnes ingredimur ad regnum; etenim quinque virgines vocatae fuerant, Matthaei, capite xxix, et expectabant sponsum, sed non sunt ingressae ad illum; item, Matthei xxii, qui in nuptiis non apparuit vestitus ueste nuptiali, vocatus fuerat, sed in vocatione non manserat, virtutisque formam atque honestatis polluerat. Vocationem, ergo, dicit Apostolus eam, quae ingressum ad regnum habeat adjunctum, et de qua ipse dicebat, Romanorum ix: «Non ex operibus, sed ex vocante, dictum est: quia major serviet minori»: quae vocatione continet Dei propositum efficax miserendi, de quo dicitur, ad Romanos viii: «Scimus quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti»; et 1.^a ad Timotheum ii: «Non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam». Ita rationem ejus vocationis, de qua hic est sermo, interpretatur Divus Augustinus, libro ii Retractationum.

Caeterum, continuo orare pro aliis, proprium est sanctissimorum hominum, et Dei amicissimorum; unde Moyse saepe orabat Dominum pro populo, ut constat Exodi xxxi: «Cur, Domine, irascitur furor tuus?» etc. et libro ii Machabeorum, capite xiii, dicitur de Jeremia: «Hic est, qui multum orat pro populo et pro civitate sancta Jerusalem»; et i Regum, capite xii, dicebat Samuel: «Absit a me, ut cessem orare pro vobis Dominum»; et tandem Apostolus ipse dicebat, ad Romanos i: «Testis est mihi Deus, cui servio in spiritu meo, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis». Orabat ergo

Apostolus, ut Deus dignaretur Thessalonenses vocatio-ne sua.

Sequitur in textu: ET IMPLEAT OMNEM VOLUNTATEM BO-NITATIS SUAE, ET OPUS FIDEI IN VIRTUTE.

Ecumenius et Divus Chrysostomus per VOLUNTATEM hic intelligunt bonum propositum, consilium atque decretum; et recte, nam EUDOCIA proprie hoc significat. Declarat, ergo, Apostolus, quid petat, cum precabatur, ut Deus di-gnaretur Thessalonenses vocatione sua, atque inquit: id peto, ut Deus, ineffabili bonitate sua, compleat in vobis propositum suum, efficaciter miserendo, atque efficiat, ut sitis, quales ipse vos esse vult; vult autem *omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire*. ET OPUS FIDEI IN VIRTUTE, scilicet, *compleat*. Qui vero, per OPUS FIDEI intelligunt hic fortem afflictionum tolerantiam, ex quibus est Theodoreetus, et Divus Chrysostomus, mihi videntur rem tetigisse; tamen est proprium virtutis fidei, cum gra-tia Dei et charitate conjunctae, adversa tolerare. De hac, vero, fide, est Apostoli sermo. Considerandum vero est hoc loco, quam sapienter Divus Paulus tacite illos represserit: etenim, ne inflarentur, et negligentes fierent, earum laudum excellentia, quae anteceserat, ostendit modo eos adhuc imperfectos esse, multaque illis restare subeunda, quod et ad Hebraeos, capite XII, dixerat: «nondum enim usque ad sanguinem restititis, adversus peccatum decertantes».

Sequitur: UT CLARIFICETUR NOMEN DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI IN VOBIS, ET VOS IN ILLO, SECUNDUM GRATIAM DEI NOSTRI, ET DOMINI JESU CHRISTI.

Unum et idem verbum est apud Graecos, pro quo interpres modo vertit CLARIFICETUR, et paulo ante verterat GLORIFICETUR, cum dixit: CUM VENERIT GLORIFICARI IN SANCTIS SUIS; glorificare vero in Scripturis est laudare, illus-trare, praeconisi evehere, honoris prosequitam verbis quam factis. Nomen autem DEI sive DOMINI, Deum ipsum, seu Dei potentiam, virtutem, majestatem, gloriam, sapientiam et bonitatem significat, quo circa cum Scriptura Dei nomen omnipotens esse dicit, aut admirabile, aut sanctum, tunc Deum ipsum a potentia, sapientia et sanctitate concelebrat; quid ergo, orabat Apostolus, quando dicebat: ORAMUS UT CLARIFICITUR NOMEN DOMINI IN VOBIS? nunc id petebat, ut nomen Dei, quod in se perpetuo gloriosum, admirabile, et majestate plenum est, in se ipso glorificetur bonis operibus et orationibus nostris? nequaquam; sed id petebat, ut no-men Dei, quod in se summe gloriosum est, gloriosum et ce-lebre, ac sanctum fiat, et habeatur in nobis. Quod, ut magis

perspicuum fiat, a contrario ratio ducenda est; nam et Scriptura, phrasi non dissimili, asserit nomen Dei pollui, Esaiae LII, et Ezechielis XXXVI, et Malachiae I, ubi (1) «Magnum est nomen meum in gentibus, et vos polluistis eum»; non quod sanctum Dei nomen, quoad se attinet, a nobis contaminari ullo modo, aut tantae gloriae splendor vel obscurari tenebris, vel ulla foeditate inquinari possit; sed quod, quantum in nobis est, illud afficimus contumelia, in nostram ipsorum perniciem. Quod manifestius evadet, si ostenderimus qua id ratione fiat.

Nomen ergo Dei, secundum hanc rationem, multifariam afficitur contumelia: in primis, a gentibus et ethniciis, qui, vel ignorato vel contempto Deo, conditore rerum omnium, venerantur creaturas, et adorant illas, ac statuas mutas, de quibus dixit Apostolus, ad Romanos I, «Qui cum cognovis-sent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt», sed potius «commutarunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volu-crum, et quadrupedum, et serpentum», pollueruntque et ser-vierunt potius «creatura, quam Creatori». 2.º loco, Judei, quamvis externa abominentur idola, nomen tamen Dei non dessinunt oprobriis afficere, cum Christum, qui est unicum Dei Verbum, atque adeo, proprie Dei nomen, in quantum Deus per eum nobis cognoscibilis fit, in synagogis suis as-pernantur atque rejiciunt; ad quos reducere possumus ha-ereticos, qui impias doctrinas sectando, et virtutem, auctoritatē fidei et charitatis (2), quibus maxime collitur Deus, la-befactant. 3.º loco, Christiani injuriam inferunt Dei nomini, cum nomine filiorum Dei per adoptionem, in dedecus di-vinae gloriae, abutuntur, nimirum quando non imitantur Patris sui coelestis mores ac voluntatem, sed, veluti dege-neres filii, omnia contraria faciunt, veluti cum pejerant cum blasphemis. Etiam idem Dei nomen incessunt, et pe-tunt, cum mammonae serviant atque avaritiae, cum ven-trem pro Deo habent, cum ueliscuntur injurias, cum ma-chantur, furantur, fraudant, cum in proximum eonvia-jactant, et Deum maledictis insequuntur, similiaque cae-tera admittunt; nam cum vulgus hominum extimare soleat Deum ex ipsis cultoribus, fieri non potest, quin Dei nos-tri nomen apud infideles male audiat, cum vident ejus no-minis professores tam impie agentes, quos Apostolus, ad

(1) Desideratur: scriptum est.

(2) Sic in codice, fortasse pro: virtutem charitatis et auctoritatem fidei.